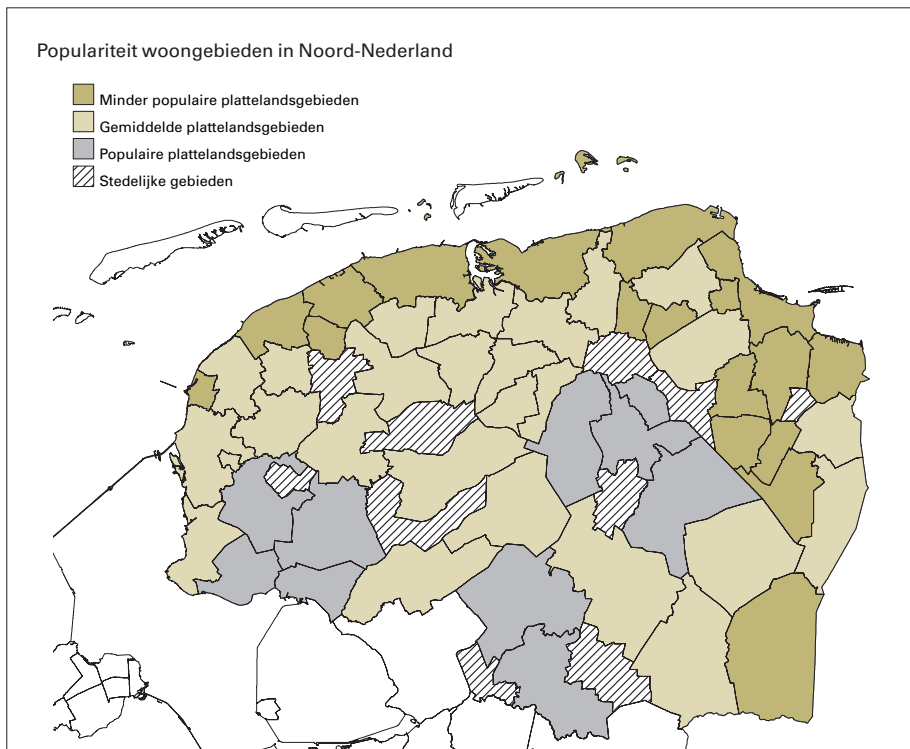

Hét platteland bestaat niet

RIXT BIJKER ENTIALDA HAARTSEN

Verschillende verhuisbewegingen naar en binnen het Noord-Nederlandse platteland

Rust en ruimte in een aantrekkelijke woonomgeving; de zoektocht naar de rurale idylle zou migratie naar het platteland verklaren. Dit blijkt echter vooral op te gaan voor populaire plattlandsgebieden. Minder populaire plattlandsgebieden trekken ook migranten aan, maar dan vanuit persoonlijke en praktische motieven.

toe weinig aandacht besteed aan verschillen tussen die gebieden, of aan de vraag of verschillende plattlandsgebieden verschillende groepen mensen aantrekken.

Doel van deze studie is om meer inzicht in die verschillen te krijgen. Op basis van huizenprijzen zijn populaire en minder populaire woongebieden op het platteland onderscheiden. Vervolgens is geprobeerd om deze gebieden te karakteriseren en zijn de migratiestromen naar de verschillende gebieden beschreven. Ten slotte zijn de kenmerken en motieven van mensen die verhuizen naar de verschillende soorten plattlandsgebieden vergeleken.

De focus ligt op Noord-Nederland; de provincies Groningen, Friesland en Drenthe. Op basis van omgevingsadressendichtheid, de maat voor stedelijkheid van het CBS, kan het noorden worden gezien als het meest landelijke gebied van Nederland. In Noord-Nederland komen namelijk de meeste gemeenten voor met minder dan 1.000 adressen per km², dit zijn gemeenten die volgens het CBS in de categorie 'weinig tot niet stedelijke' gemeenten vallen. Van de 68 gemeenten in de drie noordelijke provincies kunnen 58 worden beschouwd als platteland. Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat ook in de beeldvorming van de Nederlandse bevolking het noorden plattlandsgebied bij uitstek is. Het Noord-Nederlandse platteland staat bekend om de variatie in landschap, aanwezigheid van natuurgebieden, type huizen en ligging ten opzichte van de rest van Nederland. Het leent zich dan ook uitstekend voor het onderscheiden van verschillende typen plattlandsgebieden.

Populair en minder populair platteland

Eén van de indicatoren voor de populariteit van een gebied als woongebied is het aantal mensen dat zich er vestigt. Dit aantal is echter erg afhankelijk van het aantal beschikbare huizen in een gebied. In Nederland is het niet zo dat in de populaire plattlandsgebieden onbeperkt huizen kunnen worden gebouwd, en dat beperkt het aantal mensen dat zich er kan vestigen. Daarom is de gemiddelde huizenprijs per gemeente gebruikt om onderscheid te maken tussen populaire, gemiddelde en minder populaire woongebieden op het Noord-Nederlandse platteland (zie kaart). Uitgangspunt hierbij is dat woonvoorkeuren van mensen tot uiting komen in de vraag naar huizen en daarmee in de huizenprijs. Uit het kaartje blijkt dat de minder populaire plattlandsgebieden (gemiddelde huizenprijs in 2008

demodata

30.000 STELLEN UIT ELKAAR MET FLITSSCHIEDING

Tussen 1 april 2001 en 1 maart 2009 konden echtparen hun huwelijk om laten zetten in een geregistreerd partnerschap. Dit partnerschap konden ze vervolgens zonder tussenkomst van een rechter laten beëindigen. Deze zogenaemde flitsscheiding vormde voor veel stellen een serieus alternatief voor een echtscheiding. In de periode 2001-2009 zijn 30.000 stellen uit elkaar gegaan met een flitsscheiding. Het hoogst was het aantal flitsscheidingen in de jaren 2003 tot en met 2005. Toen kozen jaarlijks ongeveer 5.000 paren voor een flitsscheiding. Het aantal flitsscheidingen was het laagst in 2001 en 2009, de jaren van invoering en afschaffing. De stijging van het aantal flitsscheidingen compenseerde bijna volledig de daling van het aantal echtscheidingen van de afgelopen jaren. Van de vrouwen die in 2008 hun huwelijk via een flitsscheiding beëindigden, had ruim de helft een of meer thuiswonende kinderen. In 2008 maakten ruim 2.500 thuiswonende kinderen een flitsscheiding mee. Flitsscheiders hadden veel minder vaak thuiswonende kinderen dan echtscheiders, met 53 tegen 72 procent (CBS).

Migratie naar en binnen plattlandsgebieden wordt vaak verklaard vanuit de droom van 'wonen in het groen'. Niet alle plattlandsgebieden zijn echter even geliefd om te wonen. Uit onderzoek in verschillende landen blijkt dat migratie naar het platteland een geografisch selectief proces is. In Australië bijvoorbeeld is de kust populair om naartoe te verhuizen, terwijl in onder meer Ierland en de VS plattlandsgebieden die goed toegankelijk en bereikbaar zijn vanuit de stad, meer in trek zijn dan meer afgelegen gebieden. Uit internationaal onderzoek is ook gebleken dat verschillende soorten plattlandsgebieden verschillende groepen migranten met verschillende motieven aantrekken. Zo is in Schotland vastgesteld dat voor verhuizers naar onvolgende plattlandsgebieden persoonlijke redenen en werkredenen het belangrijkste zijn. Voor migranten naar gebieden met bevolkingsgroei is dat de kwaliteit van leven. Zweedse plattlandsgebieden die vlakbij de stad liggen trekken meer jongere leeftijdsgroepen, mensen met hogere inkomens, hoger opgeleiden en singles dan meer afgelegen plattlandsgebieden.

Onderzoek Noord-Nederland

Nederlands onderzoek naar verhuisbewegingen naar en binnen plattlandsgebieden heeft tot nu

€ 174.828; 18 gemeenten) zich voornamelijk langs de Waddenkust en in de voormalige Veenkoloniën bevinden. De populaire gebieden, met een gemiddelde huizenprijs van € 273.170 in 2008 (10 gemeenten), liggen ten zuiden van de stad Groningen en in het zuidwesten van de provincies Friesland en Drenthe. De ligging van de gemiddelde plattelandsgebieden (26 gemeenten, gemiddelde huizenprijs in 2008 € 212.731), is redelijk verspreid over Noord-Nederland.

Landschap en ligging

De drie typen plattelandsgebieden blijken significant te verschillen met betrekking tot een aantal kenmerken.

Allereerst de landschappelijke kenmerken. De minder populaire plattelandsgebieden worden overwegend gekenmerkt door een open zeekeilandschap met een groot aandeel akkerbouwgebied en relatief weinig natuurgebieden. Populaire plattelandsgebieden daarentegen hebben meestal een semi-open zandlandschap met overwegend veehouderij en relatief veel natuurgebieden. Dit sluit aan bij bevindingen uit onderzoek naar landschapsvoorkeuren, namelijk dat semi-open landschappen het hoogst worden gewaardeerd. Onafhankelijk van cultuur blijken mensen een voorkeur te hebben voor park- of savanneachtige landschappen met een afwisseling van uitzichten en groepjes bomen.

Een tweede kenmerk is de ligging van een gebied ten opzichte van stedelijke centra. De reistijden naar steden in Noord-Nederland vanuit de drie typen plattelandsgebieden verschillen niet significant. Minder populaire gebieden hebben wel een langere reistijd naar de centrale delen van Nederland.

Ten derde blijkt het gemiddelde inkomen per huishouden significant te verschillen voor de drie typen plattelandsgebieden. Huishoudens in populaire plattelandsgebieden hebben gemiddeld een hoger inkomen dan huishoudens in minder populaire gebieden.

Het vierde kenmerk is de verwachte bevolkingsontwikkeling. Voor alle drie de typen gebieden wordt in de toekomst bevolkingskrimp voorspeld, voor de minder populaire gebieden wordt echter ook huishoudenskrimpt voorspeld (op basis van de regionale prognose 2007-2025, CBS/PBL). Voor populaire plattelandsgebieden wordt juist een huishoudensgroei voorspeld.

Migratiecijfers

Uit migratiecijfers voor de drie typen plattelandsgebieden blijkt dat er, misschien tegen de verwachting in, veel overeenkomsten zijn. Alle drie de typen plattelandsgebieden hebben een negatief migratiesaldo. Ook voor populaire gebieden geldt dat meer mensen het gebied verlaten dan eraan toe verhuizen. Het aantal mensen dat zich in de gemeente vestigt per 1.000 inwoners ligt eveneens ongeveer gelijk voor de drie gebieden. Wel blijkt de herkomst van mensen die verhuizen naar de drie typen gebieden te verschillen, vooral voor migratie binnen Noord-Nederland. Meer dan de helft van de migratie vanuit Noord-Nederland naar populaire plattelandsgebieden komt uit stedelijke gemeenten. De minder populaire gebieden trekken juist een groter aandeel migran-

ten vanuit andere plattelandsgemeenten in het noorden. Verder valt op dat de migratie tussen populaire en minder populaire plattelandsgebieden erg beperkt is.

Kenmerken en motieven verhuizers

Om meer inzicht te krijgen in de kenmerken en motieven van de verhuizers naar de verschillende plattelandsgebieden is gebruik gemaakt van data uit het Woononderzoek Nederland 2006 (WoON2006). WoON onderzoekt elke drie jaar in een landelijke steekproef woonvoorkeuren en woonomstandigheden. Voor de analyse zijn inwoners van Noord-Nederlandse plattelandsgemeentes geselecteerd die in de afgelopen twee jaar vanuit een andere gemeente naar hun huidige adres zijn verhuisd. Met behulp van een logistische regressieanalyse is nagegaan welke persoonskenmerken en woonvoorkeuren van invloed zijn op het soort plattelandsgebied waar mensen zich hebben gevestigd. Er wordt daarbij een onderscheid gemaakt tussen de gemiddelde of populaire plattelandsgebieden en de minder populaire gebieden.

Uit de analyse blijkt dat van de persoonskenmerken alleen 'verhuisd vanuit de stad' een significante invloed heeft op het soort plattelandsgebied waar mensen zich vestigen. Mensen die verhuizen vanuit de stad hebben een grotere kans om in gemiddelde of populaire gebieden terecht te komen. Andere persoonskenmerken zoals leeftijd, type huishouden, opleiding en inkomen zijn dus geen bepalende factoren.

In het bijzonder de woonvoorkeuren en de aard van de verhuismotieven voorspellen of mensen verhuizen naar een minder populair of een ander plattelandsgebied. Mensen die zijn verhuisd om dichterbij vrienden en familie te wonen hebben een grotere kans om te verhuizen naar minder populaire gebieden. Datzelfde geldt voor mensen die nabijheid van openbaar vervoer en een basisschool belangrijk vinden. Mensen die saamhorigheid in de buurt belangrijk vinden hebben juist een grotere kans om in de gemiddelde of populaire gebieden terecht te komen.

Dit alles zou kunnen wijzen op een grotere rol van het plattelandsbeeld van de rurale idylle bij verhuisbewegingen naar populair platteland. Het lijkt erop dat voor mensen die verhuizen naar

Presentatie en discussie.

GESCHIEDEN VROUWEN BLIJVEN VAKER ALLEEN
Van de mannen die tussen 2000 en 2004 zijn gescheiden, woonde de helft binnen vier jaar na de echtscheiding weer samen, al dan niet gehuwd. En van de vrouwen die na vier jaar niet samenwoonden, verwachtten de meesten dit in de toekomst te gaan doen. Van de vrouwen die tussen 2000 en 2004 zijn gescheiden, woonde een derde binnen vier jaar opnieuw samen. De animo om later weer te gaan samenwonen was onder vrouwen kleiner dan onder mannen. Vier op de tien vrouwen verwachtten alleen te blijven wonen. Vrouwen willen vaker een LAT-relatie of geven er de voorkeur aan om voorlopig geen relatie aan te gaan. Na een echtscheiding blijven kinderen in de meeste gevallen bij hun moeder wonen. De aanwezigheid van kinderen verkleint de kans op het vinden van een nieuwe partner. Daarnaast stellen alleenstaande moeders een nieuwe samenwoonrelatie vaak uit tot de kinderen het huis uit zijn. Van de mensen die tussen 2000 en 2004 uit elkaar zijn gegaan na een ongehuwde samenwoonrelatie, woonde circa de helft binnen vier jaar opnieuw samen. Mannen en vrouwen hebben na ongehuwd samenwonen een even grote kans op een nieuwe samenwoonrelatie. Dit heeft ermee te maken dat er bij een scheiding van ongehuwden veel minder vaak kinderen in het spel zijn dan wanneer gehuwden scheiden. Ook zijn ongehuwde samenwoners bij scheiding jonger dan gehuwde (CBS).

LICHTE GROEI AANTAL OOST-EUROPESE WERKNEMERS

In september 2009 telde Nederland 117.000 werknemers uit de Oost-Europese EU-landen. Dat zijn er 5.000 meer dan een jaar eerder. Hoewel de sterke groei van de twee voorgaande jaren voorbij is, is er in 2009 nog steeds sprake van een groei van het aantal Oost-Europese werknemers. Ten opzichte van juni 2009 is het aantal werknemers uit Oost-Europa met 9.000 gestegen. In de zomermaanden is het aantal Oost-Europese werknemers groter dan in de wintermaanden door seizoensarbeid in de landbouw. De meeste Oost-Europese werknemers komen uit Polen. In september 2009 waren er bijna 100.000 Polen werkzaam in Nederland, 3.000 meer dan een jaar eerder. Het aantal werknemers uit Bulgarije en Roemenië ligt al meer dan een jaar stabiel op 4.000 à 5.000 (CBS).

minder populaire gebieden praktische overwegingen belangrijk zijn, zoals de aanwezigheid van bepaalde voorzieningen en de nabijheid van vrienden en familie.

Samengevat

Op basis van huizenprijzen blijkt dat populaire woongebieden binnen het platteland van Noord-Nederland ten zuiden van de stad Groningen en in het zuidwesten van Friesland en Drenthe liggen. Ze hebben meestal een semi-open zandlandschap en verwachten geen huishoudensrimp. Minder populaire Noord-Nederlandse plattelandsgebieden bevinden zich juist langs de noordelijke en oostelijke rand van het noorden. Ze worden gekenmerkt door open zee- en veenlandschappen en zijn toekomstige huishoudensrimpgebieden. Migratiecijfers laten zien dat zowel populaire als minder populaire gebieden ongeveer evenveel migranten trekken. Voor mensen die verhuizen naar minder populaire gebieden zijn persoonlijke en praktische overwegingen belangrijk in de keuze voor een nieuwe woonplaats, terwijl voor mensen die trekken naar populaire gebieden motieven die samenhangen met het beeld van de rurale idylle belangrijker lijken te zijn.

LITERATUUR:

- Bijker, R.A. en T. Haartsen (2009), *Rural migration in the north of the Netherlands: who moves to less popular areas and why?* Paper voor ENHR-conferentie, Praag, 28 juni-1 juli.
- Heins, S. (2002), *Rurale woonmilieus in stad en land: plattelandsbeelden, vraag naar en aanbod van rurale woonmilieus*. Delft: Eburon.
- Hjort, S. en G. Malmberg (2006), The attraction of the rural: characteristics of rural migrants in Sweden. *Scottish Geographical Journal*, 122(1), pp. 55-75.
- Steenbekkers, A., C. Simon, L. Vermeij en W. Spreeuwers (2008), *Het platteland van alle Nederlanders: hoe Nederlanders het platteland zien en gebruiken*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Stockdale, A. (2006), Migration: pre-requisite for rural economic regeneration? *Journal of Rural Studies*, 22, pp. 354-366.

Drs. R.A. Bijker en dr. T. Haartsen,

Rijksuniversiteit Groningen, Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen, basiseenheid Culturele Geografie;
E-mail: r.a.bijker@rug.nl